

Dæhlin Sand advokatfirma

Deres ref

Vår ref
25/2138-

Dato
6. oktober 2025

Vedtak i klagesak - Klage på vedtak om innkalling til konsesjonsbehandling for Bergerfoss 1 - Jevnaker kommune, Akershus

Energidepartementet viser til klage datert 4. august 2025 fra Dæhlin Sand Advokatfirma AS på vegne av kraftverkseier Einar Michael Borch. Klagen gjelder NVEs vedtak om innkalling av Bergerfoss 1 kraftverk til konsesjonsbehandling etter vannressursloven (vrl.) § 66.

Bakgrunn

Bergerfoss 1 kraftverk ble bygget i 1938 og ligger på østsiden av reguleringsdammen ved utløpet av Randsfjorden i Jevnaker kommune, Akershus. Kraftverket har en installert effekt på 1,5 MW og en midlere årsproduksjon på om lag 10 GWh. Vannet tas inn direkte fra Randsfjorden og ledes ut igjen rett nedstrøms dammen. Kraftverket er konsesjonsfritt etter vannressursloven. På vestsiden av dammen ligger Bergerfoss 2 kraftverk, eid av Viul Kraft AS, som også eier flere kraftverk lenger ned i Randselva (Kistefoss 1 og 2, Askerudfoss og Viulfoss).

I forbindelse med høring av melding for det nye Randselva kraftverk mottok NVE i 2023 en anmodning om å kalle inn de konsesjonsløse kraftverkene i Randselva til konsesjonsbehandling, begrunnet i hensynet til storørret og elvemusling. Storørreten i Tyrifjorden og Randselva er vurdert til å ha nasjonal verdi. Elvemusling er dokumentert i Randselva både oppstrøms og nedstrøms Bergerfoss.

NVE sendte varsel om mulig innkalling til konsesjonsbehandling 7. mars 2025. Begrunnelsen var at en helhetlig vurdering av Randsfjorden og kraftverkene i Randselva er nødvendig for å sikre storørretens vandringsforhold og genflyt for elvemusling, samt for å oppfylle miljømålene i regional plan for vannforvaltning i Innlandet og Viken (2022–2027).

Eier av Bergerfoss 1, Einar Michael Borch, ved Dæhlin Sand Advokatfirma, uttalte i april 2025 at det ikke forelå «sterke miljømessige hensyn» som kunne begrunne konsesjonsplikt for dette kraftverket. Etter Borchs syn kan verken hensynet til storørret, elvemusling eller miljømålene i vannforvaltningsplanen begrunne innkalling, og nødvendige miljøforbedringer kan ivaretas gjennom vilkårsrevisjonen for reguleringen av Randsfjorden.

Den 28. mai 2025 vedtok NVE å kalle inn Bergerfoss 1 til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66 tredje ledd, med frist til 1. januar 2026 for å sende søknad om konsesjon. Vedtaket ble påklaget 4. august 2025 av Dæhlin Sand Advokatfirma på vegne av Borch.

NVEs vedtak 28. mai 2025 ble sendt direkte til kraftverkseier. Klagerens fullmektig ble imidlertid ikke underrettet som forutsatt etter forvaltningsloven § 27 jf §. 12 og ble først kjent med vedtaket 23. juni 2025. NVE innvilget derfor utsatt klagefrist til 4. august 2025 etter søknad. Klagen ble inngitt innen fristen og det legges til grunn at klagen er rettidig fremsatt og skal behandles.

Klage

Klager anfører prinsipalt at NVE ikke har foretatt en konkret vurdering av forholdene ved Bergerfoss 1, men har basert innkallingen på en samlet vurdering av miljøkonsekvenser i hele Randselva. Dette mener klager er feil rettsanvendelse, da vannressursloven § 66 tredje ledd krever at vurderingen av «særlige tilfelle» gjøres for det enkelte anlegg. Videre anføres at det ikke foreligger sterke miljømessige hensyn som kan begrunne konsesjonsplikt for Bergerfoss 1. Klager viser til at:

- Elvestrekningen mellom Bergerfoss og Kistefoss ikke er et viktig gyte- og oppvekstområde for storørret
- Bestanden av elvemusling i Randselva først og fremst kan styrkes gjennom biotopiltak og forbedringer i manøvreringsreglementet, noe som kan gjennomføres i vilkårsrevisjonen for Randsfjorden.
- Miljømålene i vannforekomstene oppstrøms og nedstrøms Bergerfoss allerede er oppnådd, og disse er ikke prioritert for tiltak i gjeldende vannforvaltningsplan.

Klager mener derfor at konsesjonsbehandling ikke vil gi ytterligere miljøgevinster, og at de nødvendige tiltakene kan ivaretas gjennom vilkårsrevisjonen for reguleringen i Randsfjorden. Det fremheves også at terskelen for å innkalle konsesjonsfrie kraftverk skal være høy, særlig dersom det kan innebære produksjonstap.

NVEs vurdering av klagen

NVE kan ikke se at klagen gir grunnlag for å oppheve eller endre vedtaket av 28. mai 2025. Klager anfører at det ikke er gjort en konkret vurdering av Bergerfoss 1, men at innkallingen bygger på en samlet vurdering av flere kraftverk i Randselva. NVE er uenig i dette og viser til at det er gjort særskilte vurderinger av kraftverket. Bergerfoss 1 ligger ved et dokumentert

vandringshinder, og elvemusling er registrert både oppstrøms og nedstrøms dammen. Kraftverket bidrar dermed til fragmentering av bestanden. Videre er storørretbestanden i Randsfjorden og Randselva av stor verdi. NVE viser videre til at storørretbestanden i Tyrifjorden med Drammenselva og Randselva er vurdert til å ha så stor verdi at vassdraget er foreslått som kandidat til å bli nasjonalt storørretvassdrag.

Klager hevder også at miljømålene i vannforekomstene oppstrøms og nedstrøms allerede er oppnådd. NVE viser imidlertid til at tre vannforekomster lenger nedstrøms står på vedlegg 3 (vannforekomster med miljømål som kan medføre andre tiltak i vannkraftsektoren) i Klima- og miljødepartementets godkjenningssbrev av regional vannforvaltningsplan for 2022–2027. NVE mener at tiltak ved Bergerfoss 1 vil være relevante for å oppnå disse miljømålene.

På denne bakgrunn mener NVE at det foreligger sterke miljømessige hensyn som kvalifiserer som «særlige tilfeller» etter vannressursloven § 66 tredje ledd. Begjæringen om utsatt iverksettelse avslås, da klager ikke har vist at det vil oppstå uopprettelig skade ved å følge gjeldende frist for konsesjonssøknad.

Departementets vurdering

Bergerfoss 1 kraftverk kan innkalles til konsesjonsbehandling dersom det foreligger «særlige tilfelle», jf. vrl. § 66 tredje ledd annet punktum. Det fremgår av forarbeidene til bestemmelsen (Ot.prp. nr. 39 (1998-99) s. 285 og 370) at dette kun vil være aktuelt når det foreligger sterke miljømessige hensyn. Departementet vil først vurdere hvilke miljøverdier som kan påvirkes av Bergerfoss 1 kraftverk og hvilke miljømål som er fastsatt for vassdraget.

Fisk

Storørret er av nasjonal interesse og det er flere inngrep i Randselva som påvirker storørrets levetilstand. Departementet mener det er naturlig å ta utgangspunkt i verddivurderingene for fisk og naturmangfold som fremgår i Miljødirektoratets rapport *M-1786/2020 Forslag til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret*. I rapporten er både Tyrifjorden med Drammenselva og Randselva og Randsfjorden vurdert som storørretlokaliteter med svært stor verdi, og begge er foreslått som kandidater til en ordning med nasjonale storørretvassdrag. Fra Tyrifjorden går det storørret opp i Randselva (i dag begrenset til Viul).

Rapporten fremhever at vandringshindre og vassdragsreguleringer er blant de viktigste negative påvirkningsfaktorene for storørret, og at føre-var-prinsippet må legges til grunn i forvaltningen. Det er videre utarbeidet flere rapporter om storørreten i området i forbindelse med søknad om endelig fastsettelse av manøvreringsreglement for Randsfjorden. Felles for rapportene er at de peker på at vassdraget som helhet har stor verdi for storørreten.

Et eksempel er rapporten «Kunnskapsstatus Randsfjorden og Randselva» utarbeidet av SWECO Grøner 2007. Den viser til at i år 2000 ble det samlet inn 32 ørret ved stangfangst på strekningen mellom Bergerfoss og Kistefoss. Det var i hovedsak ungfisk (13–27 cm) som ble samlet inn og det manglet eldre gytemodne hunner. To fisk var fettfinneklippet (trolig

utsatt i Randsfjorden) og hadde sluppet seg ned i elva. Departementet legger derfor til grunn at området har en viss verdi for ørreten, men at det har potensiale for enda større verdi dersom det gjøres tiltak ved Bergerfoss. Rapporten viser at det samlet sett har det vært en vesentlig reduksjon av naturlig rekruttering av storørret i Tyrifjorden de siste 50 år, og at vassdragsreguleringer pekes på som en av de viktigste årsakene til dette. Selv om rapporten er fra 2007, og til dels henviser til andre eldre undersøkelser, dokumenter den likevel at det kan foreligge sterke miljømessige hensyn knyttet til å bevare storørretbestandene.

Departementet viser til at det er usikkert i hvor stor grad storørret historisk har kunnet vandre opp forbi Bergerfoss og inn i Randsfjorden og det er usikkert om det er hensiktsmessig å legge til rette for eksempel en fiskepasasje i dammene. Samtidig er det sannsynlig at det har skjedd en nedvandring og muligens oppvandring forbi Bergerfoss, noe som understøttes av funn av elvemusling både oppstrøms og nedstrøms. Dette indikerer at Bergerfoss har vært et viktig punkt for utveksling av vertsfisk og dermed for genflyt i bestanden.

Etter departementets vurdering medfører Bergerfosskraftverkene, herunder Bergerfoss 1 kraftverk, sammen med reguleringsdammen i Randsfjorden, et vandringshindringer som gir storørreten tilgang på færre gyteområder og svekkede forhold for storørreten. På denne bakgrunn finner departementet at det foreligger sterke miljømessige hensyn knyttet til storørret.

Elvemusling

Elvemusling er rødlistet og vurdert som sårbar. Miljødirektoratet har derfor vedtatt handlingsplan for elvemusling (*Margaritifera margaritifera* L.) 2019-2028 (Miljødirektoratets rapport *M-1107/2018*). Handlingsplanen har som mål om at elvemusling skal fjernes fra den norske rødlisten ved at den oppnår kategorien «livskraftig» (LC). Planen legger til grunn at levedyktige bestander forutsetter naturlig rekruttering, tilstrekkelig vertsfisk av ørret eller laks og sammenhengende vandringsveier.

Det foreligger dokumentasjon på forekomster av elvemusling både oppstrøms dammen i Randsfjorden og på strekningen mellom Bergerfoss og Kistefoss. Bestanden her beskrives som liten og fragmentert med svak rekruttering.

Elvemuslingen er avhengig av vertsfisk for spredning, og fragmentering av ørretbestander vil svekke rekrutteringen. Som vist over er det usikkert om storørreten historisk har kunnet vandret forbi fossen. Det er likevel dokumentert funn av elvemusling på begge sider av kraftverket. Departementet støtter derfor NVE sin vurdering om at ettersom det er elvemusling på begge sider av dammen, kan dette tyde på at det har vært ørretvandring forbi Bergerfoss innenfor elvemuslingenes levetid. Etter departementets syn understreker fravær av tilfredsstillende rekruttering behov for tiltak som gjenoppretter genflyt og bedrer habitatkvaliteten, herunder stabile bunnforhold og tilstrekkelig vannføring. Departementet mener elvemusling er et sterkt miljømessig hensyn som også taler for konsesjonsbehandling av kraftverket.

Vannforekomstene og miljømål

Til anførselen om at miljømålene oppstrøms og nedstrøms Bergerfoss skal være oppnådd og at forekomstene ikke er prioritert for tiltak i gjeldende vannforvaltningsplan, bemerker departementet at vannforekomst 012-3073-R Randselva Bergertjernet til Bergerfoss er vurdert som godt økologisk potensial, men er tilknyttet 012-523-L Randsfjorden som har moderat økologisk tilstand og dårlig kjemisk tilstand. Nedstrøms er 012-3072-R Randselva Bergerfoss til Kistefoss klassifisert som godt økologisk potensial, men har dårlig tilstand for fisk. Departementets vurdering er at dette isolert sett ikke oppfyller vilkårene for at kraftverket kan innkalles til konsesjonsbehandling jf. vrl. § 66 tredje ledd annet punktum.

Videre påvirker Bergerfoss kraftverk flere vannforekomster lenger ned i Randselva som har mål i den regionale vannforvaltningsplan om å løftes fra moderat til godt økologisk potensial innen 2027. Dette gjelder blant annet vannforekomstene 012-3046-R Askerudfoss til Viulfoss, 012-3048-R Dam oppstrøms Askerudfoss til Askerudfoss og 012-3049-R Kistefoss til dam oppstrøms Askerudfoss. Det er særlig miljøtilstanden for fisk som ikke når miljømålene. Vannforekomstene slik de er avgrenset i Vann-Nett er relativt små og påvirker hverandre i stor grad. Tiltak ved Bergerfoss vil være en bidragsyter for måloppnåelse på de berørte strekningene nedstrøms, selv om de ikke ligger i direkte tilknytning til kraftverket.

Samordning av prosesser

Klager anfører at nødvendige miljøforbedringer kan ivaretas gjennom vilkårsrevisjonen for reguleringen av Randsfjorden. NVE åpnet i mars 2025 for revisjon av vilkårene for Randsfjorden etter krav fra kommunene i Randsfjordforbundet, og varslet samtidig innkalling av de eksisterende kraftverkene i Randselva, Bergerfoss I og II, Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss til konsesjonsbehandling. NVE begrunnet revisjonen og innkallingene med hensynet til å sikre en helhetlig og koordinert forvaltning av vannressursene i Randselva og Randsfjorden.

Departementet vil understreke at revisjon av vilkår kun kan gjennomføres for kraftverk som har konsesjon etter vassdragsreguleringsloven eller industrikonsesjonsloven, der det er fastsatt revisjonsadgang i konsesjonsvilkårene. For eldre kraftverk som Bergerfoss I, som ikke har konsesjon, kan det ikke gjennomføres revisjon før det er fattet vedtak om innkalling til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66. Først når slike anlegg har fått konsesjon, kan det fastsettes vilkår som senere kan revideres etter de ordinære reglene. Dette er også bakgrunnen for at NVE nå har innkalt de konsesjonsløse anleggene i Randselva.

Departementets retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer av 25. mai 2012 viser at innkalling etter vrl. § 66 kan være aktuelt for å sikre gode helhetsløsninger der deler av utnyttelsen av vassdraget ikke omfattes av reguleringskonsesjon med revisjonsadgang (punkt 4.2 og 8.2). En slik samordning gir grunnlag for å vurdere reguleringenes påvirkning på vassdraget samlet. Dette forutsetter imidlertid at også de konsesjonsløse anleggene innkalles til behandling, slik at alle inngrep og reguleringer i vassdraget kan vurderes i sammenheng.

Oppsummering

Som det er redegjort for ovenfor, er det viktige miljøverdier knyttet til storørret og elvemusling i vassdraget der Bergerfoss 1 kraftverk ligger. Etter departementets syn er det gjort konkrete vurderinger knyttet til det spesifikke anlegget. Basert på disse miljøverdiene og muligheten for forbedringer, særlig når det gjelder opp- og nedvandringsforhold for storørret og tiltak som kan sikre vertsfiskvandring og rekruttering av elvemusling, mener departementet at det samlet foreligger sterke miljømessige hensyn. En konsesjonsbehandling vil også kunne bidra til å nå miljømål for vannforekomster nedstrøms Bergerfoss. Departementet mener på denne bakgrunn at det foreligger et «særlige tilfelle» etter vrl. § 66 tredje ledd, og at vilkårene for innkalling av Bergerfoss 1 kraftverk derfor er oppfylt. Departementet slutter seg derfor til NVEs vedtak om å innkalle Bergerfoss 1 kraftverk til konsesjonsbehandling etter vrl. § 66.

Konklusjon

NVEs vedtak av 28. mai 2025 om å innkalle Bergerfoss 1 kraftverk til konsesjonsbehandling stadfestes.

Dette vedtaket kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd første punktum.

Med hilsen

Anja Skiple Ibrekk (e.f.)
avdelingsdirektør

Håkon Heløe
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Akershus fylkeskommune
Jevnaker kommune
Norges vassdrags- og energidirektorat
Buskerud, Oslo og Akershus Statsforvalteren i Østfold